

Motion till riksdagen

1986/87:Kr109

Jan-Erik Wikström m. fl. (fp, m, c)

Forskning (prop. 1986/87:80)

I forskningspropositionen berörs direkt samisk forskning i ett avseende och då på så sätt att förslag lämnas att särskilda medel ställs till samefondens kulturdelegations förfogande för att utnyttjas till i första hand studiefinansiering inom forskarutbildningen. Detta förslag har avseende först från budgetåret 1988/89, då förslag lämnas att kulturdelegationen skall tillföras ett belopp om 150 000 kr. för anført ändamål för budgetåret 1988/89 och 1989/90.

Det är att beklaga att forskningspropositionen inte behandlar frågor kring samisk forskning på ett mer utvecklande sätt. Grund för detta påstående är att söka i dels av samerna själva framställda krav och önskemål på sätt som framgår av resolution A beslutad vid samernas landsmöte 1985 med bakomliggande forskningsrapport utarbetad av Sámiid Dutkiid Searvi, SDS (Samiska Forskarsamfundet) och som överlämnats till regeringen, dels det särskilda hot mot den samiska kulturen som konsekvenserna av reaktorhavariet i Tjernobyl innebär.

Det finns således anledning att nu göra en samlad ansats beträffande förutsättningarna för samisk forskning. Detta måste anses vara en nationell angelägenhet för Sverige och bygger då såväl på det folkrättsliga ansvar Sverige har som på vad samerna själva anført.

I forskningspropositionen anges helt riktigt att forskning kring den samiska kulturen huvudsakligen bedrivs inom ramen för universitetens, högskolornas och forskningsrådets ordinarie resurser. Det som saknas är en inom denna ram initierande och samordnande funktion och då inte minst i den meningen att samerna själva i organiserade former får möjlighet till ett aktivt arbete.

I den nämnda resolutionen i forskningsrapporten skisseras ett forskningsprogram. Vad gäller inriktningen på hittills bedrivna forskningsverksamhet kan förtjänas att återge följande ur resolutionen:

Samerna har under de senaste århundrandena utforskats av icke-samer ur många aspekter, men det har varit en forskning sedd med främmande ögon, dvs. utifrån icke-samers värderingar. Samerna har alltid relaterats till andra folks synsätt. En forskning av icke-samer behöver naturligtvis inte vara oviktig. En adekvat samisk forskning blir det dock först när samerna utifrån egna förutsättningar bedriver forskning om samiska förhållanden från samiska utgångspunkter och tolkar resultaten efter samiskt synsätt.

Samekonferensen 1986 med delegater för de samiska organisationerna i Norge, Finland och Sverige behandlade forskningsfrågor och frågor om högre utbildning. Det fastslås att en nyordning måste komma till för samisk

högre utbildning innefattande forskning och att de nordiska staterna var för sig och tillsammans har ett ansvar för att möjliggöra detta.

Det finns all anledning att i anledning av forskningspropositionen positivt följa upp dessa samiska initiativ och därmed lägga grunden för en organisation för forskningen på så sätt att riksdagen gör ett uttalande beträffande principer för organisation, tidsplan och resurser. Härutöver finns anledning att förstärka resurserna inom det område, där samisk forskning behandlas i forskningspropositionen, nämligen studiefinansieringen inom forskarutbildningen. Det framstår här som berättigat och rimligt att detta stöd tidigare läggs att börja den 1 juli 1987 och att tilldelad ekonomisk ram för samefondens kulturdelegation möjliggör två i stället för, som föreslås, ett forskarstipendium.

Renforskningen

Riksdagen har tidigare behandlat ett angeläget samiskt forskningsområde nämligen renforskningen. En enig riksdag begärde 1982 en proposition med förslag till en förstärkning av renforskningen. Något sådant förslag har ännu inte lämnats. Underlag för beslut föreligger bl. a. genom ett av Svenska Samernas Riksförbund (SSR) m. fl. framlagt förslag benämnt alternativet Umeå-Arvidsjaur. Förslaget redovisades för regeringen under våren 1985 och förslaget är remissbehandlat och tillstyrkt. Regeringen har den 19 februari 1987 beslutat att i anledning härav lämna visst uppdrag till skogs- och jordbrukets forskningsråd. Det framstår fortfarande som angeläget att frågan om förstärkning av renforskningen inte ytterligare förhalas. Med hänsyn till vad som nedan anges om ett samlat grepp på frågor om samisk forskning kan skäl finnas att behandla frågorna om förstärkning av renforskningen i det sammanhanget.

Organisation av och resurser för samisk forskning

Som ovan anges finns flera skäl att nu lägga grunden för ett samlat grepp kring organisation av och resurser för samisk forskning. Det är härvid av grundläggande betydelse att denna nyordning skapar andra förutsättningar än dagens för samerna själva att ta aktiv del i forskningsverksamheten och då inte enbart på så sätt att samer engageras i forskningen utan kanske framför allt på så sätt att samerna får möjlighet att påverka inriktning och prioritering beträffande forskningsinsatser.

Det framstår som naturligt att bygga upp en samisk forskning kring den forskningsverksamhet som redan bedrivs inom Umeå högskoleregion och då med särskild tyngdpunkt i just Umeå. Här finns vid universitetet förutom professuren i samiska flera institutioner som redan bedriver forskning med anknytning till samiska förhållanden. Här kan bl. a. nämnas kulturgeografi (bl. a. projektet Markanvändning Norr), institutionerna för arkeologi och etnologi, CERUM, center för arktisk kulturforskning samt kollegiet för humanistiska framtidsstudier. Härtill kommer förslaget att inrätta ett miljö-

centrum vid universitetet.

Utöver universitetsinstitutionerna finns i Umeå flera andra verksamheter med direkt eller indirekt koppling till samisk forskning och utbildning. Renforskningen har viss del av sin verksamhet förlagd till Röbbäcksdalen, skogshögskolan bedriver verksamhet med betydelse för de samiska näringarna. DAUM har viktiga uppgifter liksom museet och biblioteket till vilket en särskild tjänst för samisk litteratur kommer att kopplas. Det är vidare av betydelse att Svenska Samernas Riksförbund (SSR) har sitt förbundskansli och annan verksamhet förlagd till Umeå.

Centrum för samisk forskning

Vad som saknas är en initierande och samordnande funktion mellan de institutioner m. fl. som redan i dag kan sägas bedriva eller i vart fall ha möjlighet att bedriva forskning kring samiska frågor. Det som kan behöva komma till för att samordna dessa resurser måste självfallet bli föremål för en närmare utredning, men vissa riktlinjer kan redan nu anges.

För det första måste det tillskapas en funktion med uppgift att initiera och samordna forskningen. Närmast till ligger att tillskapa ett Centrum för samisk forskning, som inte i första hand skall bedriva egen forskning utan framst ha de ovanangivna funktionerna, dvs. vara tvärinstitutionellt och flervetenskapligt. Till ett sådant centrum, som måste få vissa resurser för forskningsfinansiering, skulle förslagsvis kopplas ett särskilt forskningsråd.

För det andra är det nödvändigt att ange en tidsram för ett sådant vidare utredningsarbete. Lämpligen bör detta arbete bedrivas i tiden samordnat med det uppdrag som regeringen lämnat åt skogs- och jordbrukets forskningsråd. Arbetet bör därför bedrivas skyndsamt så att förslaget Centrum för samisk forskning kan inrättas från den 1 juli 1988.

För det tredje är det nödvändigt att detta utredningsarbete samordnas med det av samerna själva bedrivna arbetet inom ramen för Nordiskt samiskt institut, SDS och SSR.

Hemställen

Med hänvisning till vad som anförts hemställer vi

1. att riksdagen beslutar att anslaget F 54, *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* i proposition 1986/87:100, bil. 10 (427–428) skall uppräknas med 300 000 kr. att tillföras samefondens kulturdelegation som medel för stöd inom forskarutbildningen och att samma belopp tillförs anslaget för budgetåren 1988/89 och 1989/90.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anges om inrättande av Centrum för samisk forskning i Umeå innebärande att kompletterande utredning genomförs så att verksamheten kan starta den 1 juli 1988.

Stockholm den 11 mars 1987

Jan-Erik Wikström (fp)

Hans Dau (m)

P.-O. Eriksson (c)

